Ja Saamaaj

Tz'ib'aneel
Andrés Cholotío
B'anol achib'al
Mayra Fong Rodríguez

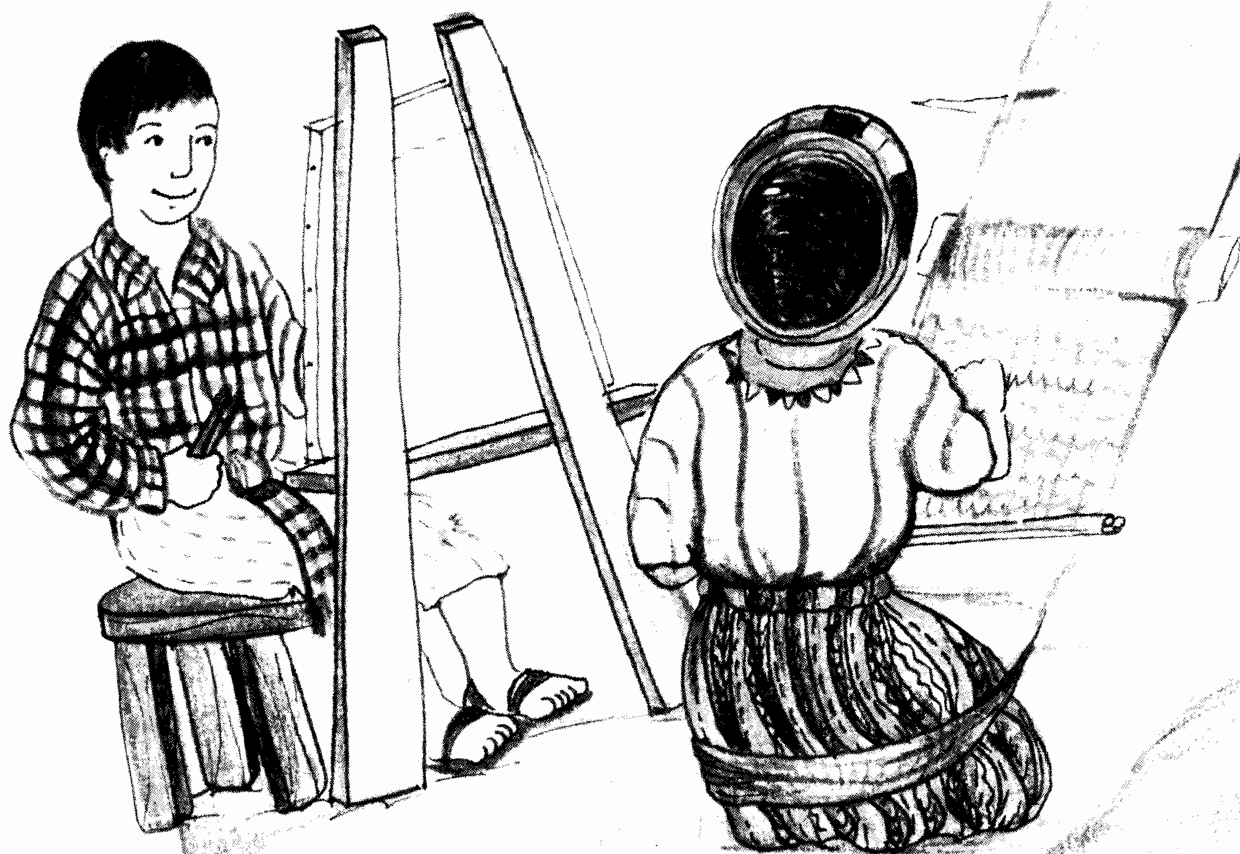
Universidad Rafael Landívar
Tradición Jesuita en Guatemala

Ejemplar de archivo

Ja Saamaaj

Tz'ib'aneel
Andrés Cholotío
B'anol achib'al
Mayra Fong Rodríguez

La elaboración e impresión del presente libro fue posible gracias al apoyo financiero del Fondo de Desarrollo Indígena Guatemalteco -FODIGUA-.

Molib'al tziij/Colección:	Ruwujaal tijooneem/Materiales Educativos, No. 206
Rucholajiil/Serie:	Tz'utujiil, No. 10
Rumokib'aliil/Área:	Solooj nuk'uuj rixiin b'anib'aliil/Estudios Sociales, No. 3
Mokib'aliil/Directora de la colección:	Lucía Verdugo de Lima
Tz'ijb'aneel/Autor:	Andrés Cholotío
B'anol achib'al/Ilustradora:	Mayra Fong Rodríguez
Nuk'ul rujikaal/Diagramador:	Carlos R. Figueroa
Nuk'ul tziij/Revisor:	Ajpub' Pablo García

Ookeem

Jaawa' ti saamaaj ri' nqaaya' opoon chi eewach, maltiyox chi ke ja winaqii' ja xkeech'ob' chi rajawaxiik chi nk'eje' jun ti qaawuuj, chi nqojtaqiij ja naquun k'o chi paam ja qab'ajniik ja ri oq aj Tz'utujiil. Ja k'a nqaachol ri', ja taq saamaaj ja neb'anataj chi paam ja qatinaamitaal.

Ee k'o na ja ma xoqkowiin ta xqaasol riij ruuwach, chi paam chik na k'a jun xtiqaasol wi' riij chi eewach.

Telisaaj k'a ee na'ooj chi riij ja taq tziij ja xqatz'ijb'aaj ri.

Ja Saamaaj

¿Naq ja nruuk'ut chi eewach ja ri achib'al? La k'ol na'ooj nruuya' kaan chi qe ja ri achib'al ri'. Naq ja qas nb'anataj chi ruuwach ja ri achib'al. Ma k'o chi ta jun ti na'ooj neech'ob' chi riij ja ti achib'al ri'.

Rajawaxiik chi ee k'o saamaaj neqojtaqiij.

Ja saamaaj, jaari' ja nuub'an ja jun winaq chi ruch'ajkiik ja ruuway ruk'uyaa'. Chaqajaa' utz chi re ja rub'aqiil, runa'ooj, utz k'a chi ma k'o ta jun yawajik nqa'j chi riij. Konojeel ja winaqii' nesamaji, nsamaji ja b'eyoom, k'in nsamaji ja meeb'aa'.

Naq chi samaajiil ja k'utuun chik chi eewach ixix kumaal ja ri eetee' etata'.

Chi paam ja qatinaamitaal k'iy ruuwach saamaaj nb'anataji. Ee k'oli ja winaqii', k'iy ruuwach ja saamaaj nkeeb'an chi paam ja kik'aslemaal.
Ja pa qatinaamitaal, ma keeyoon ta ja ri aachi'aa' nesamaji, ixoqii' chaqajaa' k'oli ja kisamaaj.

Ja k'a saamaaj ja qas nb'anataji, jaari' ja tikoj awan, tikoj kinaq', rusamajixiik ja xojt, chapoj ch'uu', rusamajixiik ja ch'upup, rusamajixiik ja saqkiiy, rusamajixiik ja b'anoj achib'al,

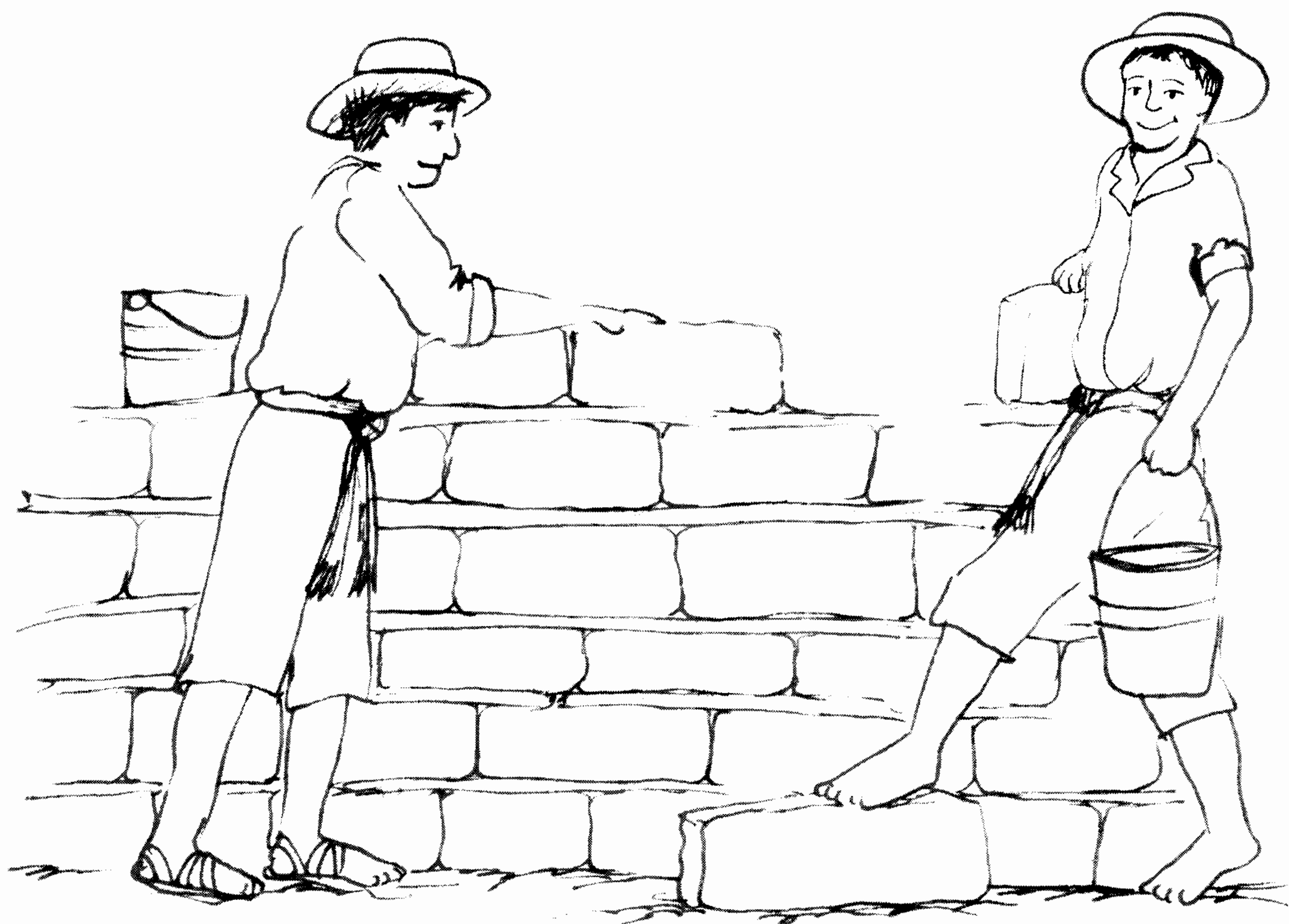

b'onoj taq b'oniil chi re ja ri achib'al, t'iso'm, keem, k'utuuj sik'in ruuwach wuuj, tikoj xanakat, q'oloj kape, k'ayiin taq xanakat, q'ojmaneem, loq'ooj taq kape, k'ayiin sii', k'ayin taq ch'uu' k'in k'ayiineem.

K'o chik na juulee' saamaaj ja neb'anataji, xtiqachol na chi eewach chi paam ja ti qaawuuj ri'.

K'oli ja taq saamaaj ma keb'ajn chik kaamiik, rumajk ja ma keeko'j chik ja taq naquun.

Ja Tikoj awan

¿Naq iik' ntijki ja ri awan ewu k'iin ixix.?
Naq nb'ajn chi re rukonoxiik ja ri ija'tz kumaal ja winaqii'.

Chi paam ja qatinaamitaal konojeel ja winaqii' nkeetik ja ri awan, kojtaq chi jaari' oq k'as wi'.

Ja nb'ajn chi re ja tikoj awan, najb'eey nkonoxi ja ri ija'tz, nkonoxi ja q'iij ntijk wi'. Nko'j rupoom ja ri ija'tz utz k'a chi nel to. K'ajaa' k'a ri' toq ee taq nimaq chik nchapataj rujosq'ixiik ruupaan, k'ajaa' k'a ri' toq nuub'an chi taq ojch', nchapataj rutz'ejtiik, utz k'a ma keeti'j kumaal ja taq chikopii'.

Keeri' k'a nb'ajn chi re toq nq'anar riij, nme'i, utz k'a chi nchaqiiji k'in ma tixijl ruuwi' kumaal ja taq chikopii'. Toq nkeetz'at ja winaqii' chi chaqiij chik nkeemaj rujajch'iik.

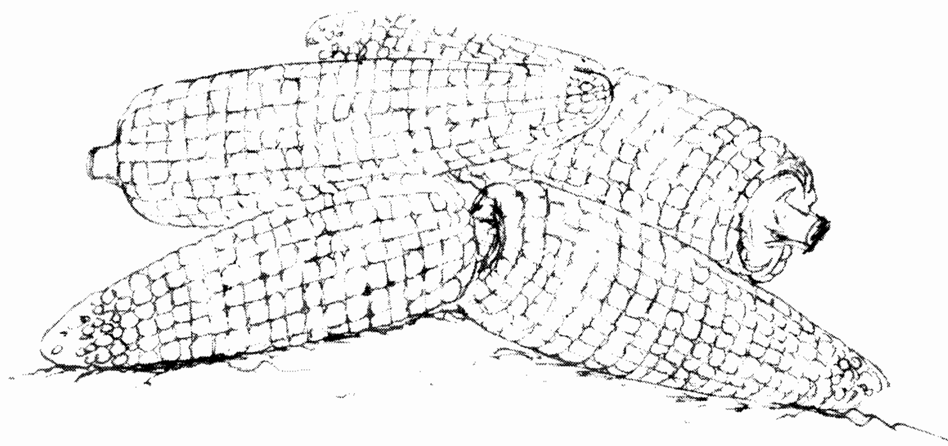

Jaru' rub'oniil ja kinaq' ja ri awotaq atat.
Ee k'oli ja winaqii' nkeetik kinaq' chi riij ja ri awan, utz k'a chi ka'i' tijko'm ja nkelisaaj chi ruuwach ja kichenooj. K'in chaqajaa' nkeeto' kii' ja taq tijko'm, chi re ruchojq'aaq' ja ri uleew.

Ja k'a chi riij ja taq chee' ja k'o pa taq kichenooj nkeetik, piley chi riij, kojtaq chi k'iy ruuq'a' ne'el eel, k'in najt nb'e, xa k'a rumajk k'ari' chi riij ja chee' nkeetik wi'.

Ja taq awan k'iy taq ruuwach ja rub'oniil, ja nqaab'ij ixiim chi re, ee k'o kaq, saq, rax ruuwach, k'in q'an.

Ja rusamajixiik ja xojt

K'oli ewojtaq ixix naq chi taq samaajiil ja ma keeb'ajn chik.

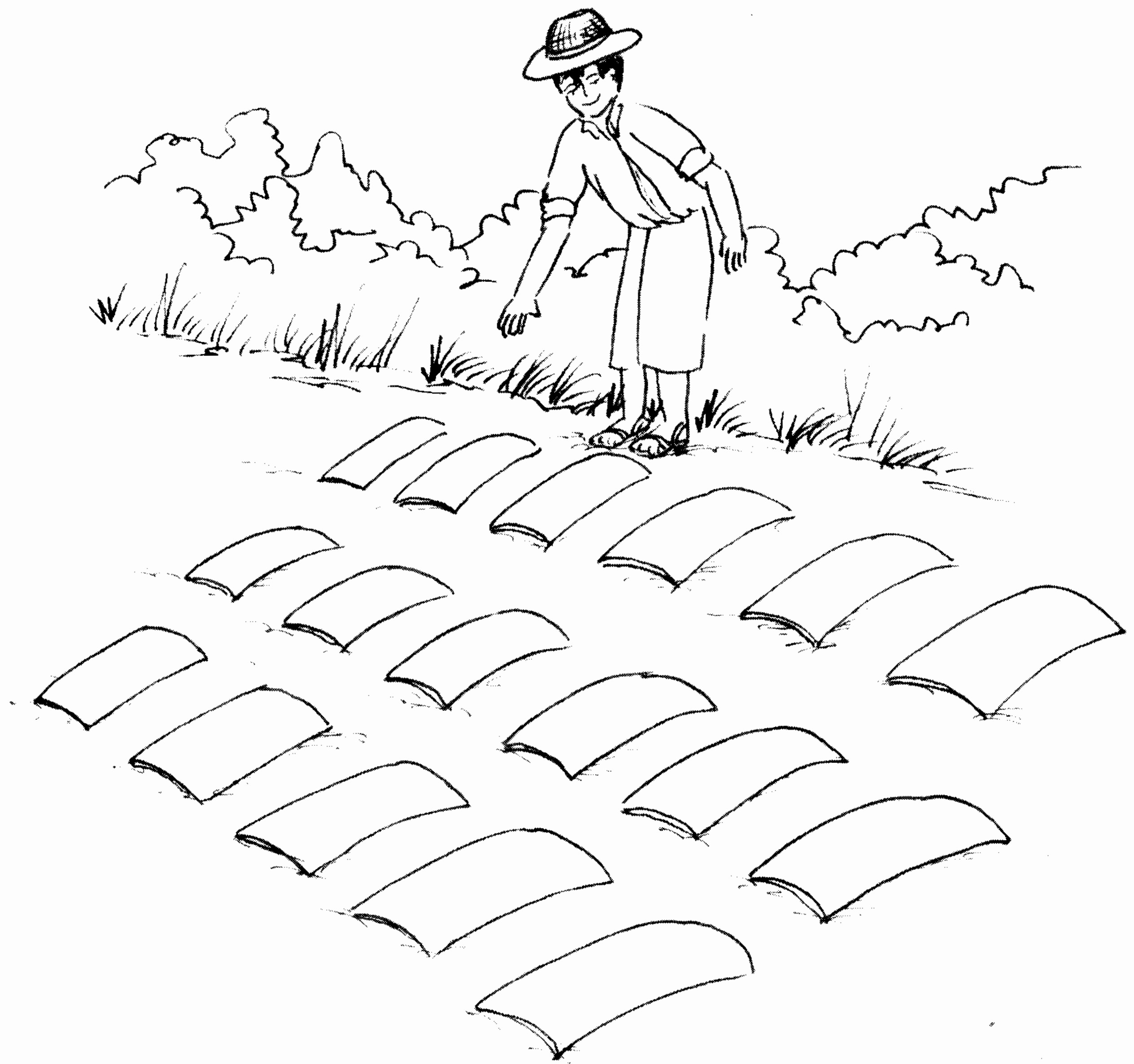
K'o k'a juulee' ja saamaaj xekeeb'an ja qaatee' qatata' ojeer.

Jani' chi re ja b'anoj taq xojt. Xekeeb'an ja keexojt ja xkeekoj pa ruuwi' ja koochooch. Utz k'a chi ma tikeena' ruuwach q'iij k'in ma tikeena' teew, k'in ruxulaa' juuyu'.

Ja ri ee je'ee' kojtaq naq chi ulewaal ja nooki ja xojt, k'in naq nb'anataj chi re rub'ajniik.

Chaqajaa' kojtaq naq nb'ajn chi re ruporoxiik. Ja k'a kaamiik ma k'o chik ta ja saamaaj ri', rumajk ja xok to ja ch'ijch', ja no'k pa ruuwi' ja taq jaay.

Ma k'o chik ta ja xojt nko'ji, k'in chaqajaa' ma ee k'o chi ta neb'anowi, ma jani' ta chi paam chik juulee' tinaamit, q'anij jaa wi' ja xojt nko'j pa ruuwi' ja jaay. Kee ri' xruub'an ja xojt chi xk'iis qaaj rub'ajniik.

Keewa' nb'ajn chi re ja rusamajixiik ja xojt ri'. Najb'eey, nkonoxi ja ruuleew nooki, ma ronojeel ta chi uleewaal nooki, ee k'oli ja winaqii' nkeeb'iij chi re chi kaach' uleew ja nojo'xi.

Nb'ajni ja ch'ab'aq, qas nkeeb'an chi aqan, utz k'a chi ma k'o ta b'urub'aq nk'eje' kaan chi paam.

Nchapataj k'a rub'ajniik ja xojt, kumaal ja winaqii', k'ajaa' k'a ri', nkeesa' chi ruuwach q'iij, utz k'a chi nchaqiiji. Toq nchaqiiji, nkonox sii' ja nya' chi ruuxee', nya' k'im pa ruuwi', chi nporoxi.

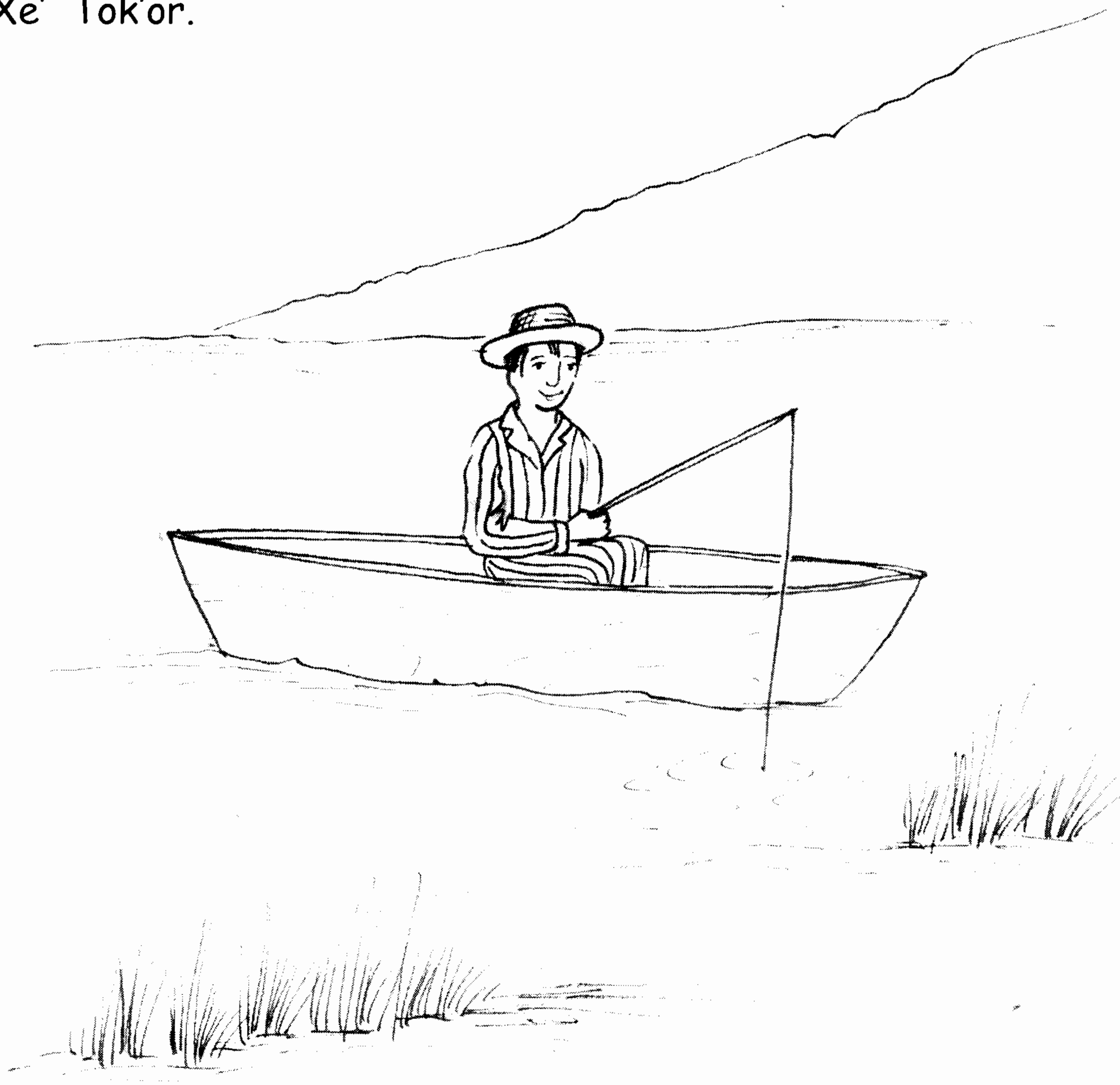
Chi ruukaab' q'iij nelisaxi, chi utz chik nok pa ruuwi' jaay.

Keeri' k'ari' nb'ajn chi re ja xojt, ee k'o na ja tinaamit nekojowi, k'in ee k'o na neb'anowi, jani' chi ke ja ri ee aj K'iche', aj Poqomaam, aj Rab'inaal, k'in aj B'oko'.

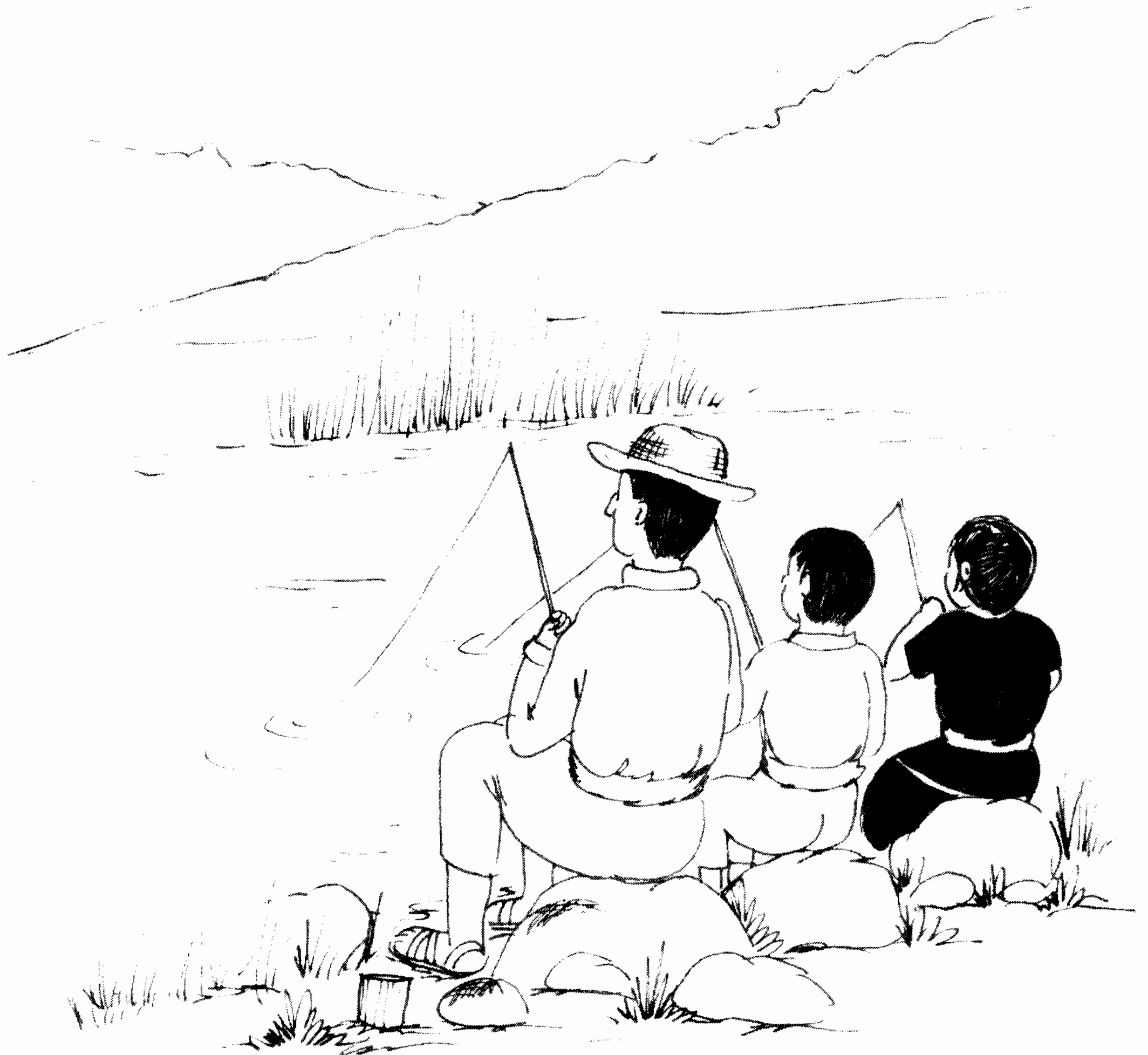
Rusamajixiik ja Ch'upup

¿B'aar chi ri' nsamajix wi' ja ch'upup.?
Ee k'iy ja winaqii' ja nesamajini ja ch'upup, chi paam ja qatinaamitaal. K'iy ruuwach ja taq naquun ja nkeeb'an chi re. Ja ri ee aj Tz'ikin Juuyu', aj Xe' Tok'or.

Ee je'ee' k'a ri' ja winaqii' ja qas nesamajini ja ch'upup ri'. Ja k'a juulee' tinaamit chik juun chik na, chi saamaaj ja qas nkeeb'an.

Xa k'a rulojq'iik nkeeb'an chik ee je'ee' chi ke ja b'anol taq rixiin.

Naq nb'ajn chi re ja ch'upup.

Jani' chi re ja pojp, ch'upup k'a okinaq chi re rub'ajniik. Ja winaqii' nkeeb'an sale'y, xupub'al q'aaq' chaqojaa'. Ma ee k'iy chik ta ja winaqii' nekojowi ja taq naquu' ri', majani' ta k'a ja ri ojeer, ronojeel jaay nko'j wi'.

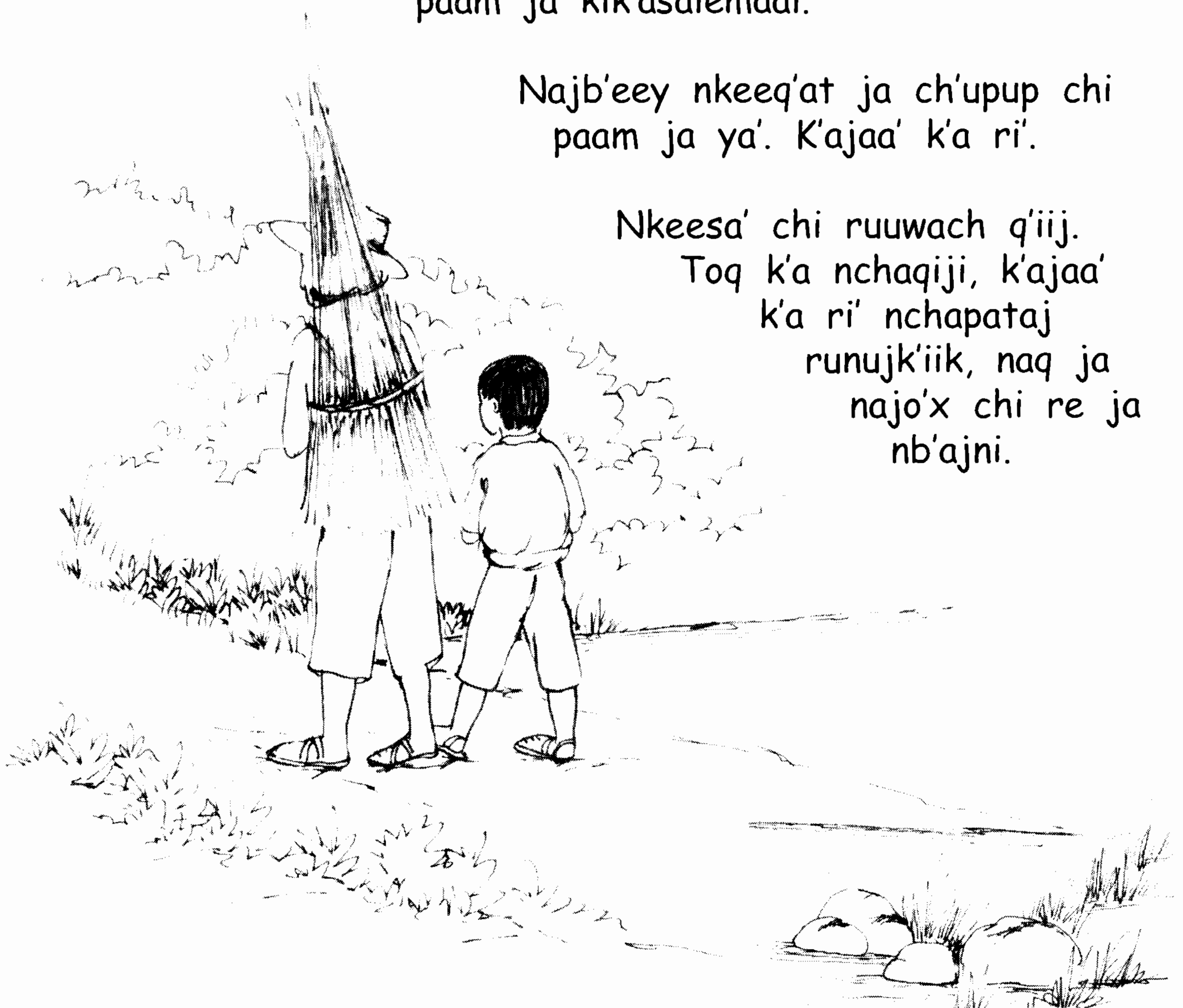
Naq k'a ja qas rusamajiik ja ch'upup.

Ja k'a kaamiik k'iy tinaamit nek'ayix wi' ja taq saamaaj ri'.
Chi paam k'a ja ya' nk'ajm to wi' ja ch'upup, k'in xa juumeej nk'ejti chi paam ja jun junaa'.

Ee k'oli ja winaqii' q'anij jaa' wari' ja neekeb'an chi paam ja kik'asalemaal.

Najb'eey nkeeq'at ja ch'upup chi paam ja ya'. K'ajaa' k'a ri'.

Nkeesa' chi ruuwach q'iij. Toq k'a nchaqiji, k'ajaa' k'a ri' nchapataj runujk'iik, naq ja najo'x chi re ja nb'ajni.

Wi warab'al pojp nb'ajn chi re, q'anij k'a ju'jun nooki. Wi k'a xataq xupub'al q'aaq nb'ajni, ka'i' oxi' nb'ajn chi re ja ch'upup.

Jaa k'awa' taq saamaaj nkeeb'an ja qach'alaal ri', wi naatz'at chi utz, nim ruuwach ruuq'iij ja jun saamaaj ri'.

Ja Chapoj Ch'uu'

Naq tinaamit nchajp wi' ja ch'uu'.

Konojeel ja taq Tz'utujiil tinaamitaal nkeechap ja ch'uu'. Ja winaqii' q'anij jaari' ja kisamaaj, ma k'o chi ta juule' naquun nkeeb'an. Ee je'ee' kojtaq naq q'iij, naq iik' ee k'o k'iy ja chuu'. Kotaq rumaal b'enaq keek'u'x ruk'iin.

Kojtaq chi k'o ti ch'akooj chi riij xa k'a rumajk ari' keri' nkeeb'an.

Ee k'o juulee' ja winaqii' nekeechap ch'uu' ja xa ti rixiin qaaj ruuwach keewaay ee je'ee'. Ee je'ee' ari' chi ruuchi' ya' nek'eje' qaaj wi'.

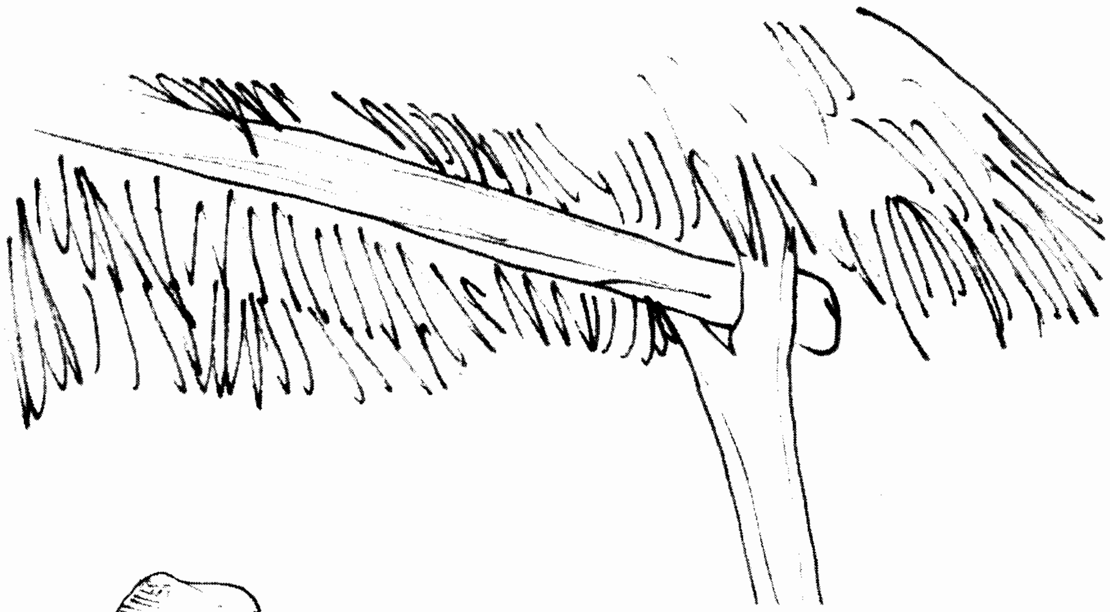

Naq nkeetij ja taq ch'uu' toq nechapataji.

Ja nkeeb'an ja winaqii' chi re ja chapoj ch'uu', najb'eey, nkikonooj taq keewaay ja taq ch'uu'. Utz k'a toq xkeeb'e, ee k'o chi na nechapab'exi ja taq chikop.

Kani' chi re taq ch'uu', jaari' ja taq juut, taq tz'ub'ul kik', k'in taq xixil.

Ja taq juut, ne'ijlataji b'aar chi ri' k'o wi' ch'ab'aq.

Ja tz'ub'ul kik', ne'ijlataj pa ya' chi ruuxee' taq aab'aj.

Ja k'a xixil, ee k'o chi paam ja q'uux.

Rusaamajixiik ja Saqkiiy

Awojtaq ruuwach ja saqkiiy, k'in b'a chi ri' nsamajix wi'. Najb'eey nkonoxi ja saqkiiy ja q'an chik.

Nchojyi k'in nelisaxi ja ruutza'm, utz k'a chi ma keruutoq' ja winaqii'.

Njosq'ixi chi utz toq nek'amar chi paam ja juuyu'.

Nchapataj ruch'ejyiik, nelisaxi ja riij k'in chaqajaa' ja ruukiiy, utz k'a toq nya' chi paam ja ya' neeli ronojeel, q'anij saq nk'eje' kaan. K'ajaa' k'a ri' nchapataj ruchaqijisaxiik.

Nkeemaj runujk'iik ja saqkiiy, nkeeb'atz' ja kolo', nkeeb'ol ja k'aam.

Ja k'aam nok chi re rub'ajniik ja ri ijqaya'l, ya'l, teem, k'in ee k'oli nekojowi chi re ruuwaay paas, toq nkejmi.

Ee k'iy na ja winaqii' nesamajini ja saqkiiy, ja nkich'akab'eej ja keewaay kuk'uyaa', kixiin ja taq kalk'uwaal.

Qas utz ja rusamajixiik ja saqkiiy nkeeb'an.

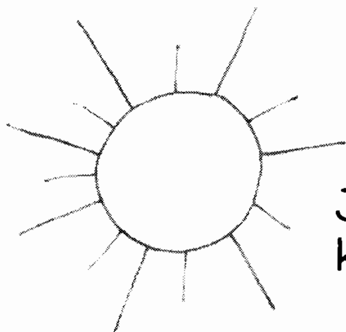

Ja winaqii' ja nesamajiini ja saqkiiy, ee je'ee' k'a ri' ja ri aj Xe' Tok'or.

Ja ri ojeer, konojeel ja tinaamit nesamajini ja saqkiiy. Ja k'a kaamiik chik, xa k'a ruuyoon chik ja Xe' Tok'or k'o chik wi' ja saqkiiy, k'in xa chi ri' chik nsamajix wi'.

Ja Xe' Kuku' Aab'aj k'a ma jaru' ta junaa' kiya'oon kaan ja rusamajixiik ja saqkiiy.

Jun nimalaj to'ooneem nuuya' chi ke ja winaqii' toq nkik'ayiij ja taq naquun ja kib'anoon chi re ja saqkiiy.

Keem

Naq chi keemaal nkeeb'an ja ri ixoqii' chi paam ja qatinaamit.

Ja keem, jaari' ja kisamaaj qas nkeeb'an ja ri ixoqii' chi paam ja qatinaamit.

Chi paam ja qab'ajniik, ja keem jaari' ja qas nim ruuq'iij xya'i, rumajk ja na'ooj ja nya' chi paam kumaal ja nimaq taq ixoqii'.

Esta publicación fue impresa en los talleres gráficos de Serviprensa S.A. en el mes de noviembre de 2003. La edición consta de 1000 ejemplares en papel bond 80 gramos.

